

Titel: De Retsindiges Critique over den Homiletiske Journal. Skrevet af en Weldømmende.

Citation: "De Retsindiges Critique over den Homiletiske Journal. Skrevet af en Weldømmende.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17*, P.H. Høecke, 1772, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_017-shoot-workid2_017_013.pdf (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

De Retsindiges Critique over den Homiletiske Journal. Skrevet af en Weldømmende.

Kiøbenhavn,

trykt hos Paul Herman Höecke 1772.

2
3

Et Pueri Nasum Rhinoceruntis habent. MARTIAL. Ep.

Mine Læsere maae vide at omenskiønt jeg her skriver en Critique under Navn af Veldømmende, saa er det dog ingenlunde mine Tanker at forandre det Vel, igien til et Vee, det er at sige: jeg vil ingenlunde først criticere og siden igien begræde min egen Critique; thi at skrive det i Dag, som man skal græde over i Morgen er lutter Børne-Stræger og saadanne godt Folks Gierninger, som den ene Gang efter den anden blive knupsede paa Næsen for deres Næseviished, og for-

4

di de, efter Opskriften, have en Snabel saa lang som en Rhinoceros, med hvilken de ville rode i alleting.

Hvad i al Verden har vel bevæget de ufornuftige Forfattere af den homiletiske Journal, at begynde et saa ugrundet og uforskammet Verk?

Kunde de vel være taabelige nok for at tro, at saadant kunde blive tilladt og taalet.

At behandle Prædikener som Skuespil, at begiegne de ærværdige Lærefædre som Acteurer, og offentlig skrive Critiquer over deres Røst og Geberder, er jo en Uforskammenhed saa stor, at man neppe kunde tiltroe en B * * * den selv.

Man begynde kun at skiemte med Prædikener, at gjøre dem til Materie for Ugebladets falske Vid og Satyre (NB. saadanne som den homiletiske Journals) man skal snart bringe Guds Ords Forhandling og Lærere i Ringeagtelse. De uforstandige som ey til gavns kunde skielle imellem Brug og Mis-

5

brug, ville snart begynde at sige: jo den og den Prædiken, den og den Præst er bleven brav igiennem heglet, han leer først af Satyren, snart fatter han Ringeagtelse for den som satyriseres, og endelig for Materien selv som tales om. Fra en forringet Æsteme er kun et kort Skridt til Lunkenhed og paa Lunkenhed følger gemeenlig Foragt. Alt saadant er Følgen af den Homiletiske Journal. Men bør vel den store Statsmand, som er dumdrstig nok for at troe, at han kan skrive Regierings-Bud, (men som tillige af Erfarenhed lærte den Juridiske Sandhed: Qvi non habet, in Ære luet in Corpore) bør vel den,

siger jeg, være uvidende om, hvad Foragt for Religionen og dens Lærere kan udvirke.

Man vil nok svare: man sætter ingen i Foragt! jo intet vissere, den som man beleer, satyriserer og forringer, skjønt med en ubillig Dom, den kan man let bringe i Foragt, i det minste hos de Eenfoldige og det er just dem her mest bør agtes paa, de kan lettest forvildes og deres Forvirrelse trækker de værste Følger efter sig. De fornuftige forvildes ey

6

saa let, og hundrede homiletiske Journaler vil neppe bibringe en rer Fornuftig den mindste Ringeagtelse for en offentlig Lærere, hvis Prædiken en Journalist udplyndrer og fører et eller andet Ord i Triumph af, med ligesaa stor Ære og Ret som Fribyttere kunde prange med et eller andet Stykke, som de har ranet fra fredelige Folk, som de uventende kan have overrumplet.

Man forestille sig en Prædikant opfyldt Hiertet med den Glæde, Nidkierhed og Iver, som hans betydelige høyst ansvarlige og vigtige Embede kan medføre, han gaaer hen til Kirken for at opbygge, oplyse og vejlede sine Tilhørere, han gaaer op paa Prædikestolen, der taler han baade hvad han forhen kan have overvejet og hvad hans Hierte tilsiger ham i det Øyeblik han taler. Indtaget af og forælsket i Lærdommens Vigtighed, søger han ey efter andet end allene at gjøre den fattelig og behagelig for sine Tilhørere, hertil betiener han sig af de letteste og forstaaeligste Talemaader, det er ham nok at de ere rimelige, anstændige og brugelige. Tiden og

7

hans i Ordet henrykkende Tanke tillader ham ey iblandt alle Ord at udsøge de aller prægtigste, nok naar han vælger dem som ere tjenlige til hans Øyemeed.

Han foredrager sine Sandheder saaledes at de kan fattes i sit Fordrag, saa følger han den Orden som han troer at være den beqvemmeste, uden at anstille en kunstmæssig Undersøgning.

Han veed tillige at den vigtige og salige Lærdom ey trænger til nogen Ophøjelse af menneskelig Vid, Ordspil og opskruede Talemaader, og under alt dette glemmer han ey at de fleste af Tilhørerne ere saadanne, som maae dies med den enfoldige rene Melk.

Imidlertid sidder en homiletisk Journalist og udspejder hans Prædiken, han finder et eller andet Ord, en eller anden Talemaade, som han synes ikke at være saa næt, saavel overlagt og anbragt som hans Homiletiske Delicatesse vil have det, strax anmærker han dette svage Sted, hvor han siden vil lø-

8

be Storm og med sin kritiske Muurbrækker aabne sig en Vey til Prædikantens Forkleyelse.

Er ey saadant Foretagende skammeligt og høyst uretmæssigt? Skulde brave Mænd og Lærere vel taale af saadanne urolige og skrivesyge Hoveder at fornærmes, hvilke, Ut

sapientes videantur ipsum Coelum viruperant,

o: for at synes kloge laste det allerbeste.

Critiqver ere nyttige og taalelige, NB. naar de anbringes i det rette Fag; men uretlig anvendt, er den anstødelig og heri just det uretteste Sted.

Betragte vi den Homiletiske Journal, hvad er den da ey for et Mismask?

Efter en lang, og med Hals og Haar indtrukket Præludium for hvert Ark, hvori Journalisten formodentlig vil vise sin homiletiske Styrke, kommer endelig en overdreven Critique, hvori Prædikantens Mæle maae tiene til Materie naar ey andet findes.

9

Den første Critique over Hr. Østrups Prædiken, hvilket narrisk og latterligt Tøy er ey den? Først sammendynges en Hoben Berømmelse, saa uskicket, usammenhængende og forvirret, at ey en Oedippus selv kunde hitte Rede i denne Mørke Tale; derpaa kommer til Slutningen Journalistens Hoved-Sprog, som er Dadle-Syge, det ene rimer sig ligesaa godt som det andet; og det hele Snak involverer en aabenbare Modsigelse.

Skal Berømmelsen være Ironisk, da vee den Ironicus, som ey bedre kan tale sit Sprog.

Hvor lumpent og grovt behandles ey Hr. Chemnitz og Hr. Myhre? mon de brave Mænd ey ved saadan Critique kan og bør finde sig høyligst fornærmede?

Hr. Hvid, Lemming og Magister Bastholm ere saa lykkelige at de blive rosende, (dog haver man paa den sidstes Mæle at udsætte.) Mon de brave og velfortiente Mænd ikke selv ville ærgre sig over at roses af deres

10

Mund, som ginnemhegle deres brave Ordens-Brødre, og synes ligesom ved den enes Roes at bane sig en desfrierer Adgang til den andens Last?

Naar Berømmelse skal fornøye en fornuftig, da maae den udgaae af saadanne Menneskers Mund, som have Troeværdighed og Anseelse; men aldrig kan det være nogen sand Ære for Folk af Tænkemaade at roses af nogle ubekjendte, skiulte og forvovne smaa Geyster, som ey have andet Bevis for deres Indsigter end et nøgen Titel-Blad paa et utilladeligt Skrift.

Neppe saa man Titelen paa dette Blad averteret, førend man gjorde sig Betænkning over hvem den Autor maatte være, som torde gjøre et saa stort Skridt og legge Haanden paa et saa vanskeligt Verk. Men neppe læste man det første Blad førend man af den blotte Fortale kiendte den urolige Autor, som med nogle egensindige, usædvanlige og selvgiorte Talemaader er vant til at indklæde nogle halv forrykkede Tanker, og som med disse

11

elændige Vaaben er næseviis nok for at angribe baade Stat og Religion, og kan ey lære at blive hiemme, endskiønt han lidt efter Fortjeneste bliver tilrettesadt.

Elendige Autor, urolige Hoved, skrivesyge Geyst! hold dog engang Næsten fra de Steder, som ey er tilladeligt at kige ind i. Lær dog engang, at en vis Pygmæer som De, er ey skabt til at omstøbe baade Stat og Kirke; troe mig man kan ey saa let omskiere, omsye, bøde og lappe paa dem som paa et gammelt Klædemon, og troe, at De ingenlunde er den, som er voxen til saadanne Reformationer.

Som en Fornuftens indbildt Helt og virkelig Don Qvixot bevæbner De Dem imod alle Ting. Maaskee De har det Begreb at der er tvende Maader at gjøre sig navnkundig paa, nemlig enten ved særdeles berømmelige Gierninger, eller excessive Tosse-Stræger,

for liden til de første, vil De maaskee opsvinge Dem ved de sidste, men de tager hæsliq feyl i Regningen.

12

Erfarenhed synes mig burde erindre Dem herom; thi om jeg husker ret, er der ey længe siden De sad og bejamrede deres afbrudte

Vor-Vinger.

De kan maaskee endnu engang komme til at qvæde deres Poenitense-Sang, Kirken taaler ey meere at røres ved end Staten, og vor allernaadigste Konge har vist ikke indsat Lærere og Guds Ords Prædikanrere ved Kirkerne til den Ende at enhver kaad og skrivesyg Pog skal spille Bold med deres Embede, Lærdom og Navn. Saadan Frækhed fortienner en alvorlig Revselse, og den vil vist ramme Dem, og da Maae et Plectimur Merit ☺: vi faae der vi forskyldte, være deres Trøst.

De begriber nok min Herre hvem jeg meener, og ifald de ey allene (efter Forlydende) skulle være Mester af den homiletiske Journal, da vær saa god at dele baade Critiqven

og den derfor faldende Belønning med de Medhielpere som have havt Haanden i med dette lumpne Værk.

13

Høystpriselig er den Regjering's Forsigtighed, som hæmmer saadanne utilladelige Begyndelser, der i sin Fremgang kunde have utalte onde Følger, opægge flere imod Religionen og dens Lærere fiendske Gemytter. Desværre deres Antal er alt for stort, og uhindrede kunde deres Frækhed blive skadelig; ney! vor vise Danske Regjering vaager nu alt for nøye over alle Dele, og det Mørke er forsvunden, som tienede Kaadhed, Frækhed og Uretviished for en kort Tid til et tykt Skiul.

Vore Guds Ords Lærere kunde nu uforstyrrede gaa hen til deres hellige Tieneste uden at frygte for saadanne Speydere, som offentlig vilde bruge deres alvorlige Taler til Materie for Satyrer og Spotte-Gloser.

Nu kan De Hr. Journalist ogsaa gaae i Kirken med mere Nytte; thi i stæden for at de i denne Tid har kommet derind allene som en nysgierrig og verdslig-sindet Speyder, saa kan De i Eftertiden gaae derind og lære den dyrebare Sandhed, at De ey allene bør være Ordets Hørere, men dets Giørere.

14

Ordets Forklaring fornøyede nylig allene Deres Nysgierrighed, det rækkede allene til Øret, og den Kritiske Spotte-Geystes Erindring. Efterdags tør det maaskee falde i bedre Jord og bære mere Frugt. Ifald De for Deres homiletiske Arbeyde skulde blive Assessor i en eller anden Grundmuuret gammeldags Bygning, da forsøm ey, imedens De da har Stunder dertil, at holde en Journal over Deres egne Tanker, og glem saa ey troelig at berette, hvorledes De selv har angret og skammet Dem over Deres egen Daarlighed.

Men for alting skriv hverken Afbødsever Tigger-Breve til dem, som De med Deres homiletiske Kritiqver har

fornærmet; thi man troer Dem dog ikke mere, men holder fore, at Deres Poenitense ey varer længere end Nøden er Dem over Hovedet. Man har meget gyldige Tanker til at domme saaledes, en slags Erfarenhed synes at bekræfte den Tanke om Dem. Alió spectant Remiges, alió vihitur cymba ∴ man pæger til et Sted men skyder til et andet.

15

De er ellers en meget skrivbar Person, De kan udklække flere Skrifter end en Maanedes-Due Unger, ja De er i visse Maader som en Hydra, paa hvilken et Hoved opvoxede naar man huggede et af: Knap afklippede man et Statistisk førend der igien opvoxede et Theologisk Hoved, og af det politiske Cadaver opkom en Homileticus.

Ifald jeg havde Gaver til Poesien, synes mig at jeg i Dem kunde finde et beqvemt Sujet til en Methamorphosis eller Forvandlings-Bog. Et lykkeligt Hoved maae De have der kan forborge saa mange Videnskaber, nemlig Politiquen, Homiletiqven, Poesien, Critiqven, og Gud veed hvad mere. Neppe troer jeg nogen Skrædders Ledike kan giemme flere Stumper, ja Stumper og Pialter er det alt.

Til Slutning vil jeg advare Dem, at De for Eftertiden tager Dem lidt mere i agt og ey løbe Hovedet imod Væggen; thi vi have galne Folk nok.

16

Farvel Hr. Homileticus, naar Tiden tillader det skal jeganfærdige en Journal over alle desperate Skribentere, og troe mig deres Navn skal ey blive glemt hverken under Littera J. eller B.